

Salimov G'ayrat Muxamedovich
Buxoro davlat universiteti professori,
pedagogika fanlari nomzodi
g.m.salimov@buxdu.uz

QARSHI SHAHAR TAYYORLOV GURUH MAKTABGACHA YOSHDAGI TARBIYALANUVCHINING PEDAGOGIK TAJRIBA ISHLARINI MATEMATIK- STATISTIK TAHLILI

Anotatsiya. Ushbu maqolada Qarshi shahar tayyorlov guruh maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchining pedagogik tajriba ishlarini matematik-statistik tahlili.

Tayyorlov guruhi maktabgacha yoshdagi bolalarning pedagogik eksperimental ishlarining matematik va statistik tahlili ochib berilgan. Ko'pgina olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, bolalar maktabgacha bolalarning jismoniy shakllanishi va jismoniy tayyorgarligi dinamikasi ketma-ket bajariladigan jismoniy mashqlarning tabiatiga bog'liqligini ko'rsatadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish uchun eng muhim masala - jamoaviy sport elementlari bilan faol o'yinlar, harakatli o'yinlar va mashqlarga asoslangan tadbirlarni to'g'ri tashkil etish va o'tkazish ma'lum natijalarga erishish mumkin. Ularga asoslanib, biz tajriba oldidan tayyorlov guruhi bolalarning jismoniy mashg'ulotlar olingan natijalarini ajratib ko'rsatishga harakat qildik.

Kalit so'zlar: eksperiment-test, termoyadroviy trening, termoyadroviy trening, termoyadroviy mashqlar, maktabgacha ta'lim, bolalar bog'chasi, sport elementlari.

МАТЕМАТИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ РАБОТ ДОШКОЛЬНИКОВ ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ ГРУППЫ Г.КАРШИ

Аннотация В данной статье проведен математический и статистический анализ педагогической экспериментальной работы дошкольника Каршинской городской подготовительной группы. Приведен математический и статистический анализ педагогической экспериментальной работы дошкольников подготовительной группы. По результатам исследований, проведенных многими учеными, динамика физического формирования и физической подготовленности детей дошкольного возраста зависит от характера выполняемых подряд физических упражнений. Важнейшим вопросом развития физических качеств дошкольников является правильная организация и проведение деятельности на основе активных игр, двигательных игр и упражнений с элементами игровых видов спорта. На их основе мы попытались выделить результаты физической подготовки детей подготовительной группы перед экспериментом.

MATHEMATICAL AND STATISTICAL ANALYSIS OF PEDAGOGICAL EXPERIMENTAL WORKS OF PRESCHOOL CHILDREN OF THE PREPARATORY GROUP IN KARSHI

Abstract. This article presents a mathematical and statistical analysis of the pedagogical experimental work of a preschooler from the Karshi city preparatory group. A mathematical and statistical analysis of the pedagogical experimental work of preschoolers from the preparatory group is presented. According to the results of studies conducted by many scientists, the dynamics of physical development and physical fitness of preschool children depends on the nature of the

physical exercises performed in a row. The most important issue in the development of physical qualities of preschoolers is the correct organization and implementation of activities based on active games, motor games and exercises with elements of game sports. Based on them, we tried to highlight the results of physical fitness of children in the preparatory group before the experiment.

Keywords: *experiment-test, physical fitness, physical qualities, physical exercises, preschool education, kindergarten age, elements of sports.*

KIRISH. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida salomatlikning eng muhim belgilaridan biri bolaning jismoniy rivojlanishi hisoblanadi. Oxirgi 20 yil davomida har bir bolaga to'g'ri keladigan funksional buzilishlar sonining ko'payishi kuzatildi: 4 yoshda bolalarning katta ko'pchiligida turli funksional tizimlardan (yurak-qon tomir, oshqozon-ichak, asab va boshqalar) 1-3 marta oshish kuzatiladi; 6 yoshga kelib, ularning soni deyarli 50% bolalarda 4-5 gacha ko'tariladi.

Jismoniy tarbiya vositalari va usullari orqali jismoniy rivojlanish va salomatlikni mustahkamlash uchun zarur imkoniyatlardan foydalanish tarbiyaning eng muhim vazifalaridan biridir. Bunday imkoniyatlar bolalar bog'chalari o'quv dasturiga turli xil ta'lim faoliyati turlarini integratsiyalash bo'lishi mumkin. Masalan, M.A.Pravdov bolalar bog'chalarining katta guruhlarida jismoniy tarbiya darslarini alifboni o'zlashtirish bilan uyg'unlashtirgan bo'lsa, ayrim olimlar (Menkova. Ivanovo viloyati, Shuya, 92-son; S.V.) o'zi taklif qilgan dastur bo'yicha boshlang'ich sinflarda jismoniy tarbiya darslarida chet (ingliz) tilini o'zlashtirishni joriy qilganlar. Ushbu tadqiqotlar natijalari quyidagilarga imkon berdi: alifboni o'zlashtirish va jismoniy mashqlarni bajarish vaqtini ikki baravar oshirish; kognitiv va motorli faoliyatni birlashtiradi, bu ta'lim va sog'liqni saqlash muammolarini hal qilish samaradorligini oshirishga olib keldi [1].

Bolalar uchun turli xil ta'lim faoliyati turlarini birlashtirishning shubhasiz afzalliklariga qaramay, ushbu muammoni hal qilish jismoniy rivojlanishni o'rgatadigan va ta'minlaydigan mutaxassislarining etishmasligi bilan to'sqinlik qilmoqda. Aytish joizki, maktabgacha ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya va sog'lomlashtirish muhitiga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya bo'yicha samarali ishlarni ta'minlash uchun maxsus jihozlangan jismoniy tarbiya zallari va o'yin maydonchalari zarur. Bolalar bog'chalari va maktabgacha yoshdagi bolalar uchun foydalanishga topshirilgan binolarning namunaviy loyihalari qulay hayot faoliyati uchun juda muhim bo'lgan bolaning tez o'sib borayotgan tanasining ko'plab xususiyatlarini hisobga olmaydi. Maktabgacha yoshda tezlik va kuch fazilatlarini, chidamlilik, moslashuvchanlik va chaqqonlik sezilarli darajada oshadi, ko'plab motorli ko'nikmalar shakllanadi, ammo asosiylari (sport zallari va mustaqil jismoniy mashqlar uchun joylar) mashqlar cheklovchi omil bo'lib xizmat qiladi, bu esa bolaga xos bo'lgan psixofizik va morfofunktsional potentsialning rivojlanishini to'liq ta'minlashga imkon bermaydi. Ko'pgina bolalar bog'chalarida musiqa darslari va jismoniy tarbiya uchun mo'ljallangan xonalar faqat 3 yoshgacha bo'lgan bolalarning ehtiyojlarini qondiradi. Shu munosabat bilan ushbu muammoni hal qilishning samarali usullarini izlash kerak. Ideal holda, har bir bolalar bog'chasi o'rta maktabgacha yoshdagi bolalarning motorli ko'nikmalarini amalga oshirish uchun tegishli jihozlar bilan jihozlangan sport zallari bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Shubhasiz, bu muammoni hal qilish qiyin, faqat tabiatda keng imkoniyat mavjud (jismoniy mashqlar uchun maydonlarni kengaytirish). Rivojlanishning intensiv yo'li hozirgi vaqtda ta'limning byudjet sektori uchun eng maqbul deb hisoblanadi. Biroq, hozirgi iqtisodiy sharoitda bu respublikadagi barcha maktabgacha ta'lim muassasalari uchun mos emas. Shuning uchun maktabgacha ta'lim muassasalarining ma'muriy-iqtisodiy va pedagogik jamoalarining vazifasi sport zali hududini gigienik, anatomik, fiziologik, intellektual, estetik, ergonomik va boshqa talablarga javob beradigan arzon, nostandart, ko'p funksiyali jihozlar va inventarlar bilan jihozlashdan iborat.

Qashqadaryo viloyati Qarshi shahridagi 25-48 davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tanlab olingan jismoniy mashg'ulotlar va rivojlanish muhitidan foydalangan holda mashg'ulotlar o'tkazish bo'yicha amaliyotga asoslangan metodikaning samaradorligini ko'rsatuvchi tajriba tadqiqotlar o'tkazildi. Afsuski, bolalar bog'chasi (guruh xonasi) ichida ham, maktabgacha ta'lim

muassasasi hududida ham (sport zaliga aylantirilgan veranda) bunday zallarda o'quv anjomlari, turli sport anjomlari, jihozlari yetishmasligiga guvoh bo'ldik. Bu mo'ljallangan samaradorlikka erishish imkoniyatini kamaytiradi. Jismoniy tarbiyada alohida o'rin tutadi. Zalning rang sxemasi va axborot muhiti tashqi va ichki muhitning o'zaro ta'sirini belgilovchi omillar, bolaning hayoti va rivojlanishini ta'minlaydi.

Hozirgi vaqtda turli ta'lim muassasalari uchun tavsiya etilayotgan o'quv materiallarining doimiy ravishda o'sib borayotgan hajmini qat'iy cheklangan vaqt oralig'ida tarqatishda jiddiy qiyinchiliklar mavjud [3]. Bu muammoni hal etish yo'llaridan biri viloyatidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari negizida oliy ta'lim tashkilotlari rahbariyatiga va maktabgacha ta'lim va sport tarbiya ishi mutaxassis olimlarning bilan birgalikda ilmiy tadqiqot va uslubiy ishlar tajribasi bo'lib, integratsiya asosiy tamoyil sifatida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jismoniy mashg'ulotlar va sport bazasini tashkil etish, barcha yoshdagi bolalar uchun o'quv-tarbiyaviy tadbirlarning butun majmuasi samaradorligini ta'minlash imkonini beradi. Ilmiy izlanishlar va ish tajribasini o'rganib, yangicha jismoniy tarbiya va sog'lomlashtirish dasturlari ishlab chiqilsa amaliyotda o'z samarasini ko'rsatdi. Dasturlarni ishlab chiqishda bolalarning o'ziga xos xususiyati hisobga olgan holda, sensorimotor faoliyatini faollashtirishga asoslangan jismoniy tarbiya, sog'lomlashtirish va rivojlanish muhitini tashkil etishga qaratilishi lozim.

Jismoniy faollik jismoniy tarbiyada kognitiv faoliyat bilan birlashtiriladi. Zaldagi jihozlar va zallarning binolari bilan birga keladigan belgilar asosida amalga oshiriladi. Masalan, jamoaviy estafeta uchun pol, devor va shipni belgilash uchun harfli tayoqchalar va raqamli belgilar qo'llaniladi, ular qurilish va rekonstruksiya qilish uchun ko'rsatmalar bo'lib xizmat qiladi. Bu bolalar bog'chasidan tashqarida ochiq havoda g'oyalarni shakllantirish imkonini beradi.

Ushbu tashkilot bolalarning kalendar va biologik yoshini baholash, jismoniy tarbiya ishlarining usullari va shakllarini asoslash bo'yicha juda muhim masalani hal qilmoqda. Shahar ta'lim muassasasini tashkil etish uchun optimal tashkil etish shakli asoslanadi va amalga oshiriladi.

Bizning kuzatishlarimiz shuni ko'rsatdiki, hozirgi vaqtda Rossiyada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning jismoniy tarbiyasi muammosini rivojlantirish bo'yicha sa'y-harakatlarni muvofiqlashtirish va birlashtirish uchun biz P.F. Lesgaft (Sankt-Peterburg davlat jismoniy tarbiya akademiyasining biomexanika bo'limi), Adigeya davlat universiteti (ADU biomexanika laboratoriyasi) va Shuya davlat pedagogika universiteti. Lekin shunday ilmiy markazlar va laboratoriyalarni tashkil etish zarur, deb hisoblaymiz.[5]

Bu, birinchidan, shartnoma tuzuvchi tomonlarning turli iqlim va iqtisodiy regionlarda joylashganligi; ikkinchidan, ilmiy-uslubiy muammolarni hal qilishda

Mustaqil O'zbekistonda moddiy va intellektual resurslarni uyg'unlashtirish zarurati va nihoyat, uchinchi, yosh avlod salomatligini mustahkamlash vazifalarining dolzarbligini anglatadi.

METOD. Tadqiqotda o'qitish jarayonining samaradorligini baholash usullaridan matematik statistika usulidan foydalanib, tajriba natijalarini qayta ishlashda foydalanildi. Tajriba natijalarini statistik tahlil qilish jarayonida qo'yilgan farazni tekshirish uchun kuzatishlar orqali va tajribalar o'tkazish orqali aniq ma'lumotlar olinib, farazga muvofiq nazariy jihatdan kutilayotgan ma'lumotlar taqqoslanib ko'rildi.

Tarbiyalanuvchilarning jismoniy mashg'ulot faoliyatini aniqlovchi mezon sifatida "Sonli usullar" fani blendlearning texnologiyasi asosida ishlash bo'yicha bilim saviyalarni 5 ballik usulda baholandi.

Ana shu maqsadda K. Pirsonning χ^2 mezoniga muvofiq tajriba va nazorat guruhleri tarbiyalanuvchilarining birinchi bosqich yakuniy ko'rsatkichlari bilan ikkinchi, uchinchi va yakuniy bosqich ko'rsatkichlari o'zaro qiyosiy tahlil qilindi.

Bunda H_0 gipoteza sifatida tajriba va nazorat guruhlaridagi kuzatuv davrida baholash turlari bo'yicha kutilayotgan ehtimollik teng deb, muqobil H_1 gipotezada teng emas deb olinadi. Ya'ni, H_0 - tajriba va nazorat guruhlarida tajriba-sinov ishlari o'tkazilgandan so'ng, tarbiyalanuvchilarning bilim darajalarida katta o'zgarish sezilmaydi. H_1 - tajriba va nazorat guruhlarida sezilarli o'zgarishlar kuzatiladi.

Mazkur statistik gepotezani tekshirish uchun, birinchidan empirik qiymatni kritik qiymat bilan solishtirish uchun ahamiyatlilik darajasi α aniqlashtirib olinadi. Pedagogik tadqiqotlarda (α) ning qiymati 0,05 ga teng deb olinadi. Bu holda ishonchlilik ayirmasi $1 - \alpha$ ning $1 - 0,05 = 0,95$, ya'ni 95% ishonchlik darajasiga teng ekanligi aniqlandi.

χ^2_i ning $\alpha = 0,05$ bo'lgandagi kritik qiymati 1-jadvalda berilgan.

χ^2_i ning $\alpha = 0,05$ bo'lgandagi kritik qiymati

1-jadval

M-1	1	2	3	4	5
χ^2_i	3,84	5,99	7,81	9,49	11,07

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, tarbiyalanuvchilarning dastlabki o'zlashtirish darajalari o'rganildi.

Qashqadaryo viloyati katta guruh tarbiyalanuvchilarining tajriba-sinov ishlari bo'yicha umumiy natijalari

2-jadval

Viloyat	Ko'rsatkichi	Tajriba guruhlarida				Nazorat guruhlarida			
		Tajriba boshida tarbiyalanuvchi soni	%	Tajriba oxirida tarbiyalanuvchi soni	%	Tajriba boshida tarbiyalanuvchi soni	%	Tajriba oxirida tarbiyalanuvchi soni	%
Qashqadaryo viloyati	A'lo	2	5	7	17	3	7	4	10
	Yaxshi	6	15	13	32	7	18	9	22
	Qoniqarli	28	70	19	48	26	65	23	58
	Qoniqarsiz	4	10	1	3	4	10	4	10

Tarbiyalanuvchilarning tajriba boshidagi natijalari:

$$\chi^2_{emp} = 40 \cdot 40 \cdot \left[\frac{(\frac{4}{40} - \frac{4}{40})^2}{4 + 4} + \frac{(\frac{28}{40} - \frac{26}{40})^2}{28 + 26} + \frac{(\frac{6}{40} - \frac{7}{40})^2}{6 + 7} + \frac{(\frac{2}{40} - \frac{3}{40})^2}{2 + 3} \right] \approx 0,13;$$

$$\bar{x} = \frac{1}{40} \cdot [2 \cdot 4 + 3 \cdot 28 + 4 \cdot 6 + 5 \cdot 2] \approx 3,15;$$

$$\bar{y} = \frac{1}{40} \cdot [2 \cdot 4 + 3 \cdot 26 + 4 \cdot 7 + 5 \cdot 3] \approx 3,23;$$

$$\eta = \frac{3,15}{3,23} \approx 0,98.$$

Bajarilgan empirik qiymat kritik qiymatdan kichik, ya'ni $0,13 < 7,81$. Bu esa tajriba boshida H_0 - gipotezani qabul qilish mumkinligini ko'rsatadi. Ya'ni, tajriba va nazorat guruhlarida tajriba-sinov o'tkazilishidan oldin tarbiyalanuvchilarning jismoniy mashg'ulotlarda katta o'zgarish sezilmaydi.

Tarbiyalanuvchilarning tajriba oxiridagi natijalari:

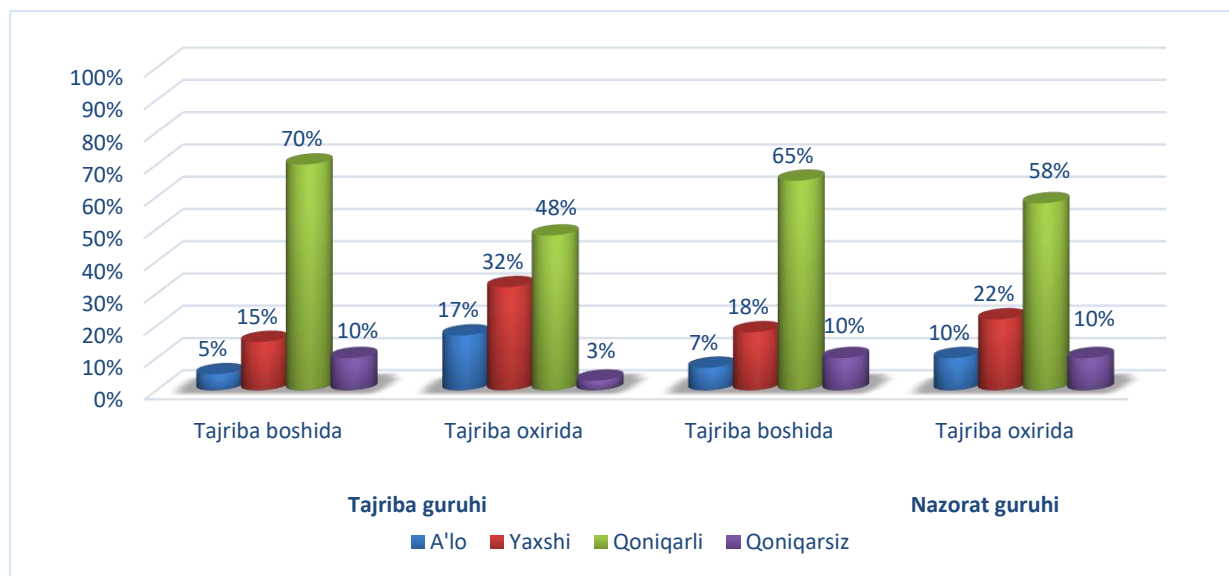
$$\chi^2_{emp} = 40 \cdot 40 \cdot \left[\frac{(\frac{1}{40} - \frac{4}{40})^2}{1 + 4} + \frac{(\frac{19}{40} - \frac{23}{40})^2}{19 + 23} + \frac{(\frac{13}{40} - \frac{9}{40})^2}{13 + 9} + \frac{(\frac{3}{40} - \frac{4}{40})^2}{3 + 4} \right] \approx 1,93;$$

$$\bar{x} = \frac{1}{40} \cdot [2 \cdot 1 + 3 \cdot 19 + 4 \cdot 13 + 5 \cdot 3] \approx 3,65;$$

$$\bar{y} = \frac{1}{40} \cdot [2 \cdot 4 + 3 \cdot 23 + 4 \cdot 9 + 5 \cdot 4] \approx 3,33;$$

$$\eta = \frac{3,65}{3,33} \approx 1,10.$$

Olingan emperik qiymat kritik qiymatdan katta, ya'ni $1,93 < 7,81$. Bundan kelib chiqadiki, tavsiya etilayotgan metodika samarali ekanligi, bu esa H_1 gipotezani qabul qilish mumkinligini ko'rsatadi. Ya'ni, tajriba va nazorat guruhlarida tajriba-sinov ishlari o'tkazilgandan keyin tarbiyalanuvchilarning mashg'ulotlarda katta o'zgarish sezildi.

1-rasm. Qashqadaryo viloyati tajriba-sinov ishlari qatnashgan katta guruh tarbiyalanuvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari diagrammasi

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi natijalardan tajriba-sinov guruhidagi ko'rsatkichlar nazorat guruhidagiga nisbatan 12% ($1,10 - 0,98 = 0,12$) yuqori ekanligi ma'lum bo'ldi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, milliy ochiq o'yinlarni to'g'ri tanlash ular asosida o'tkaziladigan mashg'ulotlarni qiziqarli o'tkazishga, bolalarning jismoniy rivojlanishi va tayyorgarligi darajasini oshirishga xizmat qilgan. Shuningdek, olingan ma'lumotlar rejalashtirish va nazoratning to'g'ri amalga oshirilganligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, tajriba guruhidagi o'g'il-qizlarning salomatligi yaxshilandi va kasallik darajasi pasaydi. Bundan shunday xulosa chiqarishimiz mumkin: milliy o'yinlardan ko'proq va samarali foydalanish bolalar salomatligiga ham ta'sir ko'rsatadi va ularni keng joriy etish jismoniy madaniyatni rivojlantirishga katta yordam beradi.

Biz tomonidan tavsiya etilgan metodologiya samarali, bu N_1 gipotezasini qabul qilish mumkinligini ko'rsatadi. Ya'ni, tajriba va nazorat guruhlarida tajriba-sinov ishlari olib borilgandan so'ng bolalarning jismoniy tayyorgarligida sezilarli o'zgarishlar kuzatildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi ko'rsatkichlar nazorat guruhidagiga qaraganda yuqori. Bunday usullardan foydalanish bolalarning jismoniy tarbiyadagi faol va jamoaviy o'yinlar hamda jismoniy mashqlar mohiyatini chuqur anglash, qiziqish bilan o'rganish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Вашлаева Л.П., Панина Т.С. Теория и практика формирования здоровьесберегающей стратегии педагога в условиях повышения квалификации// Валеология.-2004.-№4.-С.93-98.

2.Школа здоровья: пособие для учителей и родителей: Специальное приложение к журналу «Лицейское и гимназическое образование».-2006.-№1.-(Серия «Педагогические советы»).с.98.

3.Кучкин С.Н. Биоуправление в медицине и физической культуре. - Волгоград: ВГАФК, 1998. - 155 с.

1.Бондаревский Е.Я. Педагогические основы контроля за физической подготовленностью учащейся молодежи. Автореф. дис.док.пед. наук.-М.:1983.-45 с.

2. Раҳимов М. Кичик мактаб ёшидаги ўқувчилар билан иссиқ иқлим шароитида очик ҳавода жисмоний тарбия дарсларини ўтказиш усулларининг ўзига хослиги. Пед. фан. ном.....дис. автореф. Т: 1984,-23 б.; Насриддинов Ф.Н., Шатерников Э.К. Инсон омилини шакллантиришда жисмоний тарбия ва спорт. –Т.: 1999. -140 б.

3. Salimov G‘.M. Maktabgacha ta’lim muassasalarida ertalabki gimnastika mashg‘ulotlarining o‘rni “Nozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar”Xalqaro miqiyosi dagi ilmiy amaliy-anjuman www.openscience.uz 2022, 28-29 aprel.

4. Salimov G‘.M.Sog‘lom turmush tarzining asosiy omillari.// “Science and education scientific” journal . issn 2181-0842 volume 3, issue 4 april 2022.